

CHEMIJA

Valstybinio brandos egzamino užduotis
Pagrindinė sesija

2006 m. birželio 5 d.

Egzamino trukmė – 3 val. (180 min.)

Periodinė elementų lentelė

Gru- pės riodai	1	2											18 (VIII A)																							
	I	H Vandenilis 1,00794											2 He Helis 4,002602																							
II	3	Li Litis 6,941	4	Be Berilis 9,01218											9	17																				
	II	Li Litis 6,941	4	Be Berilis 9,01218											9	F Fluoras 18,998403																				
III	11	Na Natris 22,9898	12	Mg Magnis 24,3050											16	18																				
	III	Na Natris 22,9898	12	Mg Magnis 24,3050											16	O Deguonis 15,9994																				
IV	19	K Kalis 39,0983	20	Ca Kalcis 40,078	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36																
	IV	K Kalis 39,0983	20	Ca Kalcis 40,078	21	Sc Skandis 44,9559	22	Ti Titanas 47,88	23	V Vanadis 50,9415	24	Cr Chromas 51,9961	25	Mn Manganas 54,93805	26	Fe Gležis 55,847	27	Co Kobaltas 58,93320	28	Ni Nikelis 58,69	29	Cu Varis 63,546	30	Zn Cinkas 65,39	31	Ga Galis 69,723	32	Ge Germanis 72,61	33	As Arsenas 74,92159	34	Se Selenas 78,96	35	Br Bromas 79,904	36	Kr Kriptonas 83,80
V	37	Rb Rubidis 85,4678	38	Sr Stroncis 87,62	39	Y Itris 88,90585	40	Zr Cirkonis 91,224	41	Nb Niobis 92,90638	42	Mo Molibdenas 95,94	43	Tc Technecis (98)	44	Ru Rutenis 101,07	45	Rh Rodis 102,9055	46	Pd Paladis 106,42	47	Ag Sidabras 107,8682	48	Cd Kadmis 112,411	49	In Indis 114,82	50	Sn Alavas 118,710	51	Sb Sibis 121,75	52	Te Telūras 127,60	53	I Jodas 126,90447	54	Xe Ksenonas 131,29
	V	Rb Rubidis 85,4678	38	Sr Stroncis 87,62	39	Y Itris 88,90585	40	Zr Cirkonis 91,224	41	Nb Niobis 92,90638	42	Mo Molibdenas 95,94	43	Tc Technecis (98)	44	Ru Rutenis 101,07	45	Rh Rodis 102,9055	46	Pd Paladis 106,42	47	Ag Sidabras 107,8682	48	Cd Kadmis 112,411	49	In Indis 114,82	50	Sn Alavas 118,710	51	Sb Sibis 121,75	52	Te Telūras 127,60	53	I Jodas 126,90447	54	Xe Ksenonas 131,29
VI	55	Cs Cezis 132,905	56	Ba Baris 137,327	57-71*	La-Lu	72	Hf Hafnis 178,49	73	Ta Tantalas 180,9479	74	W Volframas 183,85	75	Re Renis 186,207	76	Os Osmis 190,2	77	Ir Iridis 192,22	78	Pt Platina 195,08	79	Au Aukštas 196,9665	80	Hg Gyvsidabris 200,59	81	Tl Talis 204,3833	82	Pb Švinas 207,2	83	Bi Bismutas 208,98037	84	Po Polonis (209)	85	At Astatas (210)	86	Rn Radonas (222)
	VI	Cs Cezis 132,905	56	Ba Baris 137,327	57-71*	La-Lu	72	Hf Hafnis 178,49	73	Ta Tantalas 180,9479	74	W Volframas 183,85	75	Re Renis 186,207	76	Os Osmis 190,2	77	Ir Iridis 192,22	78	Pt Platina 195,08	79	Au Aukštas 196,9665	80	Hg Gyvsidabris 200,59	81	Tl Talis 204,3833	82	Pb Švinas 207,2	83	Bi Bismutas 208,98037	84	Po Polonis (209)	85	At Astatas (210)	86	Rn Radonas (222)
VII	87	Fr Francis (223)	88	Ra Radis 226,025	89-103**	Ac-Lr	104	Rf Rezerfordis (261)	105	Db Dubnis (262)	106	Sg Syborgis (263)	107	Bh Boris (262)	108	Hs Hasis (265)	109	Mt Meitneris (266)																		
	VII	Fr Francis (223)	88	Ra Radis 226,025	89-103**	Ac-Lr	104	Rf Rezerfordis (261)	105	Db Dubnis (262)	106	Sg Syborgis (263)	107	Bh Boris (262)	108	Hs Hasis (265)	109	Mt Meitneris (266)																		

* Lantanoidai	57	La Lantanas 138,906	58	Ce Cezis 140,115	59	Pr Praeodimis 140,908	60	Nd Neodimis 144,24	61	Pm Prometis (145)	62	Sm Samaris 150,36	63	Eu Europis 151,965	64	Gd Gadolinis 157,25	65	Tb Terbis 158,925	66	Dy Disprozis 162,5	67	Ho Holmis 164,930	68	Er Erbis 167,26	69	Tm Tulis 168,934	70	Yb Ierbis 173,04	71	Lu Liutecis 174,967
	* Lantanoidai	57	La Lantanas 138,906	58	Ce Cezis 140,115	59	Pr Praeodimis 140,908	60	Nd Neodimis 144,24	61	Pm Prometis (145)	62	Sm Samaris 150,36	63	Eu Europis 151,965	64	Gd Gadolinis 157,25	65	Tb Terbis 158,925	66	Dy Disprozis 162,5	67	Ho Holmis 164,930	68	Er Erbis 167,26	69	Tm Tulis 168,934	70	Yb Ierbis 173,04	71
** Aktinoidai	89	Ac Aktinis (227)	90	Th Toris 232,038	91	Pa Protaktinis 231,036	92	U Uranas 238,029	93	Np Neptunis 237,048	94	Pu Plutonis (244)	95	Am Americis (245)	96	Cm Kuris (247)	97	Bk Berkis (247)	98	Cf Kalifornis (251)	99	Es Eišteinis (252)	100	Fm Fermis (257)	101	Md Mendelevis (258)	102	No Nobelis (259)	103	Lr Laurenis (260)
	** Aktinoidai	89	Ac Aktinis (227)	90	Th Toris 232,038	91	Pa Protaktinis 231,036	92	U Uranas 238,029	93	Np Neptunis 237,048	94	Pu Plutonis (244)	95	Am Americis (245)	96	Cm Kuris (247)	97	Bk Berkis (247)	98	Cf Kalifornis (251)	99	Es Eišteinis (252)	100	Fm Fermis (257)	101	Md Mendelevis (258)	102	No Nobelis (259)	103

IUPAC rekomenduojama grupės numeruoti arabiškais skaitmenimis. Skliausteliuose nurodyti tradiciniai grupių numerai.

Tirpumo lentelė

Jonai	H ⁺	Na ⁺	NH ₄ ⁺	K ⁺	Li ⁺	Ag ⁺	Mg ²⁺	Ca ²⁺	Ba ²⁺	Zn ²⁺	Cu ²⁺	Ni ²⁺	Pb ²⁺	Sn ²⁺	Fe ²⁺	Fe ³⁺	Al ³⁺
Br ⁻	t	t	t	t	t	n	t	t	t	t	t	t	m	r	t	t	t
CH ₃ COO ⁻	t	t	t	t	t	m	t	t	t	t	t	t	t	r	t	n	t
CO ₃ ²⁻	CO ₂ m	t	t	t	t	m	m	n	n	n	n	n	n	r	n	r	r
Cl ⁻	t	t	t	t	t	n	t	t	t	t	t	t	m	r	t	t	t
F ⁻	t	t	t	t	n	t	n	n	m	n	n	t	n	t	t	n	m
I ⁻	t	t	t	t	t	n	t	t	t	t	CuI n	t	n	m	t	-	t
NO ₃ ⁻	t	t	t	t	t	t	t	t	t	t	t	t	t	t	t	t	t
OH ⁻		t	NH ₃ t	t	t	Ag ₂ O n	n	m	t	n	n	n	n	n	n	n	n
PO ₄ ³⁻	t	t	t	t	m	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n
S ²⁻	m	t	t	t	t	n	r	r	t	n	n	n	n	n	n	r	r
SO ₃ ²⁻	SO ₂ m	t	t	t	t	n	m	n	n	n	n	n	n	n	n	r	r
SO ₄ ²⁻	t	t	t	t	t	m	t	m	n	t	t	t	n	t	t	t	t
SiO ₃ ²⁻	n	t	r	t	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n

t – tirpus, m – mažai tirpus, n – netirpus, r – susidarymo metu reaguoja su vandeniu (hidrolizuoja), brūkšny rodė, kad tokio junginio nėra. Jeigu junginys skyla, lentelėje nurodytas skilimo produktas.

Pagrindinių grupių elementų elektriniai neigiamumai santykiniais vienetais

Grupės Periodai	IA	IIA	IIIA	IVA	VA	VIA	VIIA	VIIIA
1	H 2,1							He
2	Li 1,0	Be 1,5	B 2,0	C 2,5	N 3,0	O 3,5	F 4,0	Ne
3	Na 1,0	Mg 1,2	Al 1,5	Si 1,8	P 2,1	S 2,5	Cl 3,0	Ar
4	K 0,9	Ca 1,0	Ga 1,7	Ge 1,9	As 2,1	Se 2,4	Br 2,8	Kr 3,0
5	Rb 0,9	Sr 1,0	In 1,6	Sn 1,8	Sb 1,9	Te 2,1	I 2,5	Xe 2,6
6	Cs 0,8	Ba 1,0	Tl 1,6	Pb 1,7	Bi 1,8	Po 1,9	At 2,1	Rn
7	Fr 0,8	Ra 1,0						

Metalų įtampų eilė

Li	K	Ba	Ca	Na	Mg	Al	Ti	Mn	Zn	Cr	Fe	Co	Ni	Sn	Pb	H ₂	Cu	Ag	Pt	Au
----	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----------------	----	----	----	----

I dalis

1. Kuriuo atveju, supylus tirpalus, iškris baltos spalvos nuosėdos?

- A $K_2SO_4(aq)$ ir $Ba(NO_3)_2(aq)$.
- B $FeCl_3(aq)$ ir $NaOH(aq)$.
- C $AgNO_3(aq)$ ir $NaI(aq)$.
- D $CuSO_4(aq)$ ir $KOH(aq)$.

2. Kurį reagentą naudotumėte, norėdami įrodyti, kad vynuogėse esanti gliukozė yra ir aldehidas, ir polihidroksilis alkoholis?

- A Ag_2O (amoniakinis tirpalas).
- B $Cu(OH)_2$.
- C I_2 .
- D CuO .

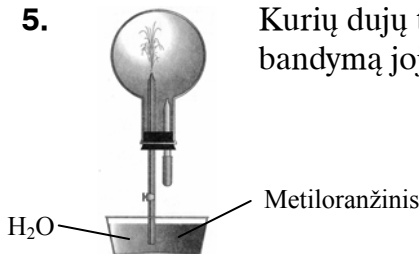
3. Kieta medžiaga yra kali¹, laidus elektros srovei, neskaidri ir blizgi. Ši medžiaga yra:

- A natrio chloridas;
- B grafitas;
- C varis;
- D jodas.

4. Kurioje eilutėje pateiktas chemiškai inertinio atomo elektronų išsidėstymas lygmenyse?

- A 2, 8, 8, 2.
- B 2, 8, 2.
- C 2, 2.
- D 2.

5. Kurių dujų turėtų būti pripildyta kolba, kad atliekant paveikslėlyje pavaizduotą bandymą joje trykštų² rausvos spalvos fontanas?

- A H_2 .
- B CO_2 .
- C NH_3 .
- D HCl .

6. Kuriame junginyje yra ir kovalentinis polinis, ir kovalentinis nepolinis ryšiai?

- A CO_2 .
- B H_2O .
- C H_2O_2 .
- D NH_4Cl .

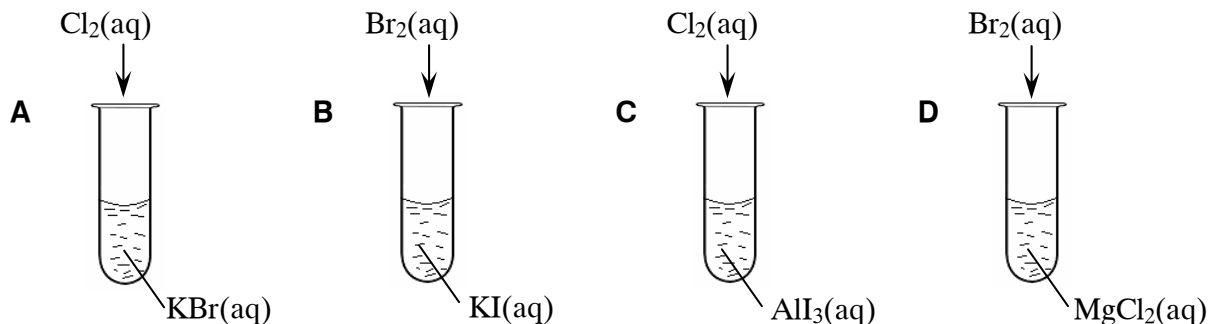
7. Kokioje CO_2 masėje yra $1,204 \cdot 10^{22}$ deguonies atomų?

- A 0,44 g.
- B 4,40 g.
- C 1,76 g.
- D 17,60 g.

¹ kali — ковкое — kowalna

² trykštų — чтобы хлестала (била струей) — wytryskał

8. Kuriuo atveju sumaišius tirpalus nevyks cheminė reakcija?

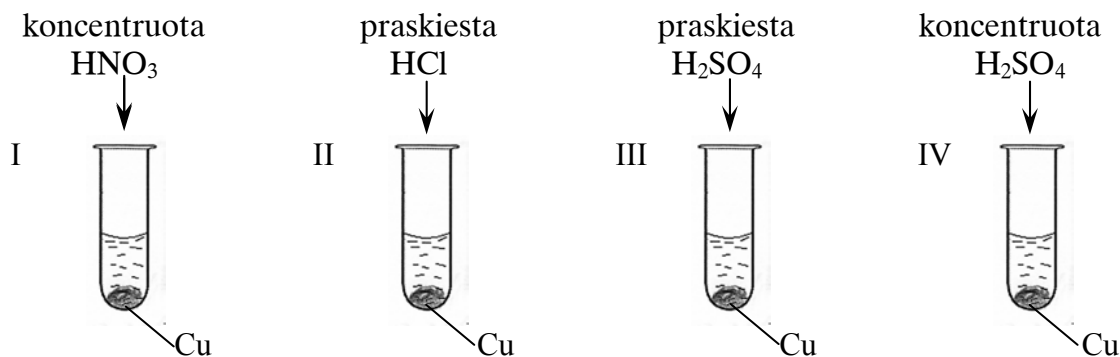
9. Kuriame Lietuvos mieste yra gamykla, pramoniniu būdu gaminanti amoniaką?

- A Akmenėje.
- B Kėdainiuose.
- C Jonavoje.
- D Mažeikiuose.

10. Kuri rūgštis yra naudojama laboratorijoje HCl dujoms iš kieto NaCl gauti?

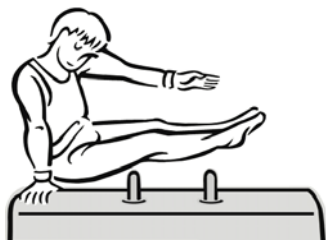
- A H_2SO_4 .
- B HNO_3 .
- C CH_3COOH .
- D HF.

11. Kuriuose dviejuose mėgintuvėliuose įvykus reakcijoms susidarys mėlynos spalvos tirpalai?

- A I ir III.
- B II ir III.
- C II ir IV.
- D I ir IV.

12. Medžiaga vartojama keraminiams indams gaminti ir skrandžio rūgštingumui mažinti. Ja gimnastai išsitrina¹ rankas, kad sugertų drėgmę. Ši medžiaga yra:

- A MgO;
- B CaO;
- C $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$;
- D $\text{Ca}(\text{OH})_2$.

¹ išsitrina – вытирается – šciera się

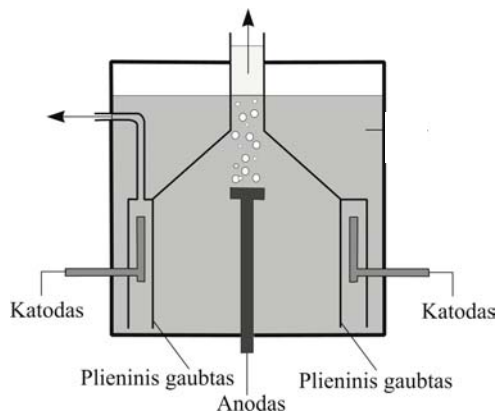
13. Pateikta kitimų seka: $\text{Al(OH)}_3 \xrightarrow{\text{X}} \text{Z} \xrightarrow{\text{Y}} \text{Al(OH)}_3$. Medžiagos X ir Y yra:

	X	Y
A	Na_2SO_4	KOH
B	KNO_3	NaOH
C	KCl	Cu(OH)_2
D	HCl	NaOH

14. Lietuvoje paplitusi uoliena – klintis¹ yra naudojama cemento ir kalkių gamybai. Daugiausia klintyse yra:

- A** CaO;
- B** CaCO_3 ;
- C** Ca(OH)_2 ;
- D** CaSO_4 .

15. Kuris iš nurodytų metalų pramonėje gaunamas tik elektrolizės būdu?

- A** Fe.
- B** Na.
- C** Cu.
- D** Zn.

16. Kurį hidroksidą galima gauti atitinkamą metalą veikiant vandeniu?

- A** Ca(OH)_2 .
- B** Cu(OH)_2 .
- C** Zn(OH)_2 .
- D** Ni(OH)_2 .

17. Kuri medžiaga netinka pastoviam vandens kietumui² šalinti?

- A** Na_3PO_4 .
- B** Na_2CO_3 .
- C** Ca(OH)_2 .
- D** K_3PO_4 .

18. Jei iš alkanų molekulių atimtume po vieną vandenilio atomą, gautume atomų grupes, vadinamas alkilais. Alkilų bendroji formulė yra:

- A** $\text{C}_n\text{H}_{2n+2}$
- B** $\text{C}_n\text{H}_{2n+1}$
- C** C_nH_{2n}
- D** $\text{C}_n\text{H}_{2n-1}$

¹ klintis – известняк – вапелі

² pastoviam vandens kietumui – постоянной жесткости воды – staļej (niewęglanowej) twardośći wody

19. Kurioje poroje abu junginiai turi tokią pačią molekulinę formulę?

- A ir
- B $\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH}_3$ ir $\text{CH}_3\text{-CH=CH}_2$
- C $\text{CH}_3\text{-COOH}$ ir $\text{CH}_3\text{-CHO}$
- D $\text{CH}_3\text{-CO-CH}_3$ ir $\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CHO}$

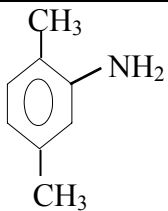
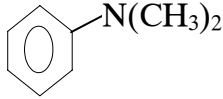
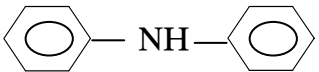
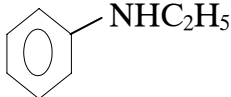
20. Turime propano ir propeno dujų mišinį. Kaip būtų galima iš šio mišinio atskirti¹ gryną propaną?

- A Praleidus pro kalkinį vandenį.
- B Praleidus pro sidabro oksido amoniakinį tirpalą.
- C Praleidus pro kalio permanganato tirpalą.
- D Dujų mišinį padegus.

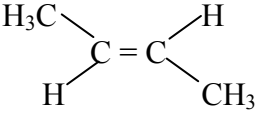
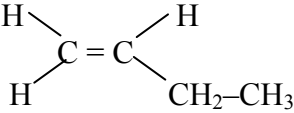
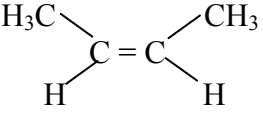
21. Redukuojant aldehydus galima gauti:

- A antrinius alkoholius;
- B pirminius alkoholius;
- C karboksirūgštis;
- D ketonus.

22. Kuris iš pateiktųjų aminų yra pirminis aminas?

A		B	
C		D	

23. Kiek skirtingų junginių pavaizduota šiomis formulėmis?

$\begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}=\text{C}-\text{CH}_3 \\ \\ \text{CH}_3 \end{array}$	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}-\text{CH}_2-\text{CH}_3$	$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{C}-\text{CH}_3 \\ \\ \text{CH}_2 \end{array}$
		

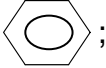
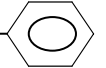
- A 3.
- B 4.
- C 5.
- D 6.

¹ atskirti – отделить – oddzielić, rozpoznać

24. Kuris iš nurodytųjų procesų nėra cheminis procesas?

- A Naftos produktų krekingas.
- B Naftos distiliavimas.
- C Gliukozės fermentacija.
- D Riebalų hidrolizė.

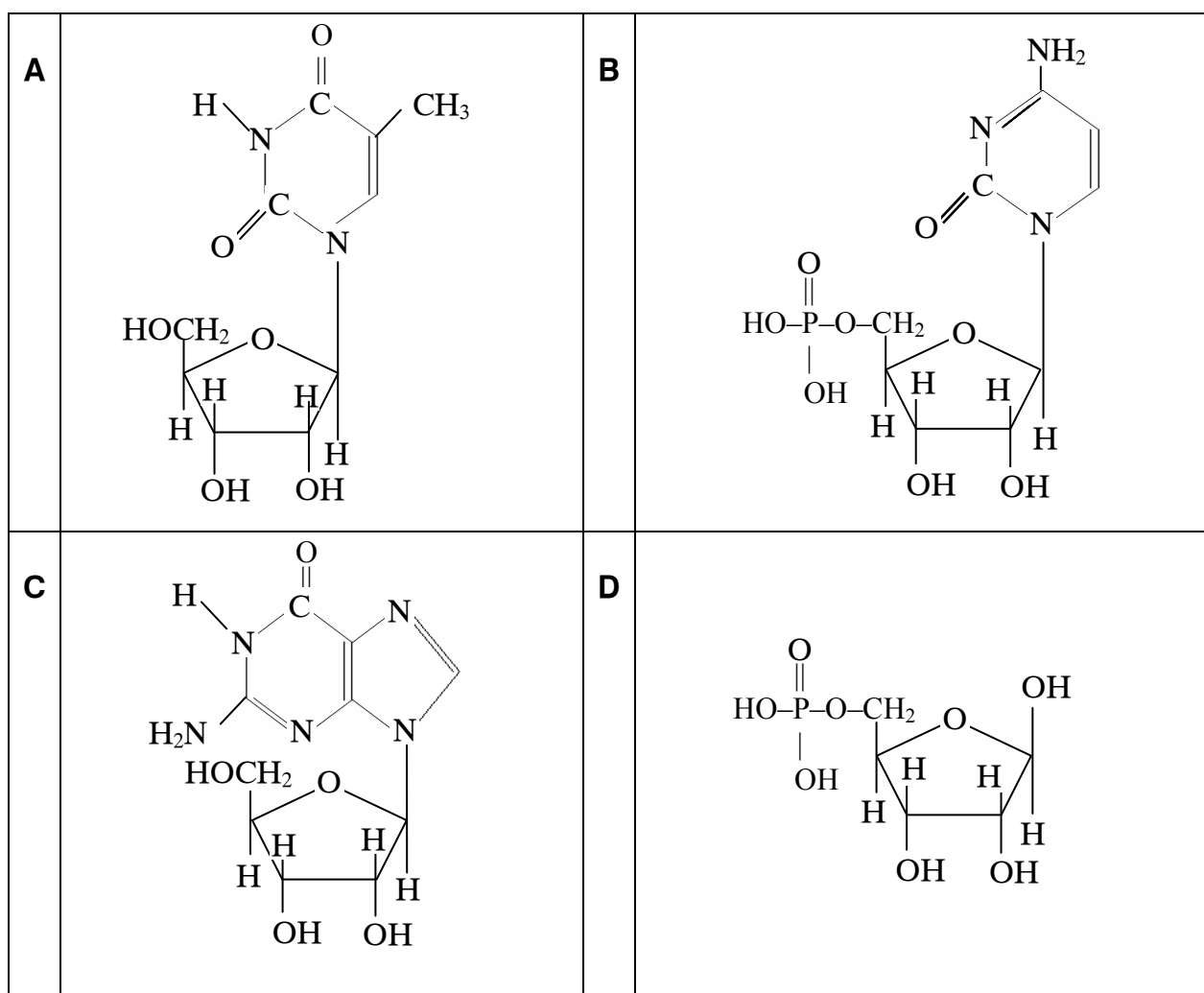
25. Angliavandenilis, kuris neblukina vandeninių bromo Br_2 ir kalio permanganato KMnO_4 tirpalų, gali prijungti vandenilį bei dalyvauti pavadavimo reakcijose, yra:

- A ;
- B $\text{CH}_2 = \text{CH}_2$;
- C CH_4 ;
- D $\text{CH}_2 = \text{CH}-$.

26. Kuris iš šių junginių kambario temperatūroje yra skystis?

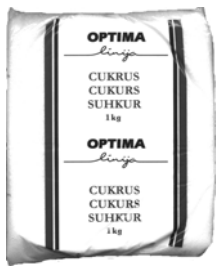

- A C_2H_6 .
- B CH_3NH_2 .
- C HCHO .
- D C_6H_6 .

27. Kuri formulė yra nukleotido?

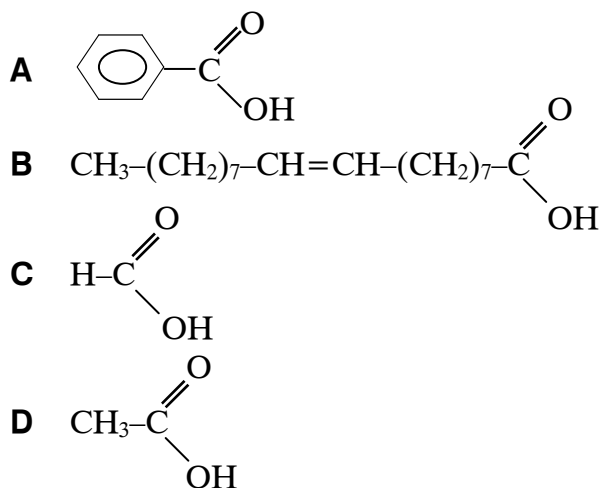

28. Kuri iš nurodytų medžiagų kambario temperatūroje tirpsta vandenyje neribotais kiekiais¹?

A		B	
C		D	

29. Karboksirūgštis, kuri gali dalyvauti sidabrinio veidrodžio reakcijoje, yra:

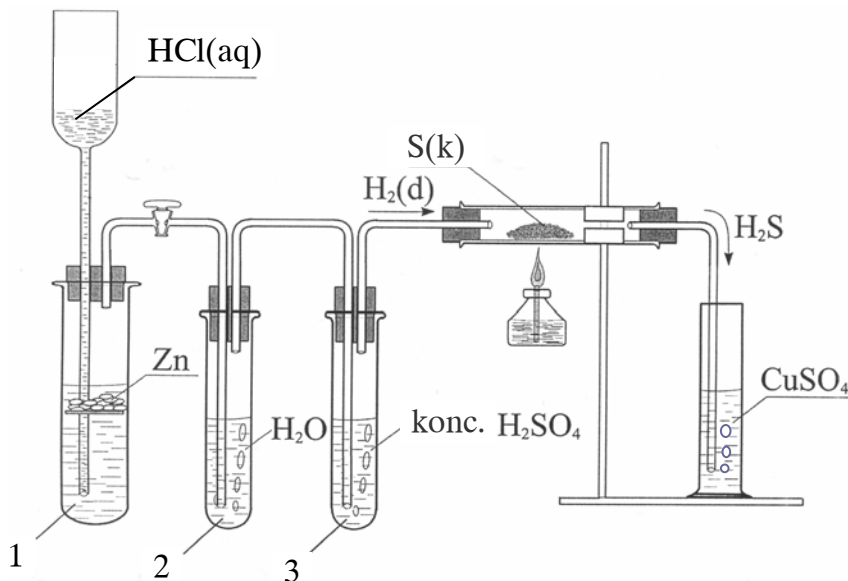
30. Valant nutekamuosius vandenį, turinčius organinių medžiagų, biologinio valymo metu išsiskiria dujos. Kai kuriose vandens valymo stotyse šias dujas naudoja kaip kurą. Šios dujos yra:

- A azotas;
- B amoniakas;
- C metanas;
- D anglies dioksidas.

¹ neribotais kiekiais – в неограниченных количествах – w nieograniczonych ilościach

II dalis

1 klausimas. Laboratorijoje mokiniams buvo demonstruojamas bandymas, kurio schema pateikta paveiksle:

1.1. Nurodykite, kaip reikėtų keisti vieną bandymo sąlygą 1-ame mėgintuvėlyje, siekiant, kad reakcija tarp cinko Zn ir druskos rūgšties HCl vyktų greičiau.

Juodraštis .....

(1 taškas)

1.2. Paaškindite, kokių tikslu vandenilio H₂ dujos praleidžiamos per 2-ame ir 3-ame mėgintuvėliuose esančius skysčius.

Juodraštis

Per skystį, esantį 2-ame mėgintuvėlyje, H₂ dujos leidžiamos .....

Per skystį, esantį 3-ame mėgintuvėlyje, H₂ dujos leidžiamos .....

(2 taškai)

1.3. Parašykite vamzdelyje¹ vykstančios reakcijos lygtį.

Juodraštis

(1 taškas)

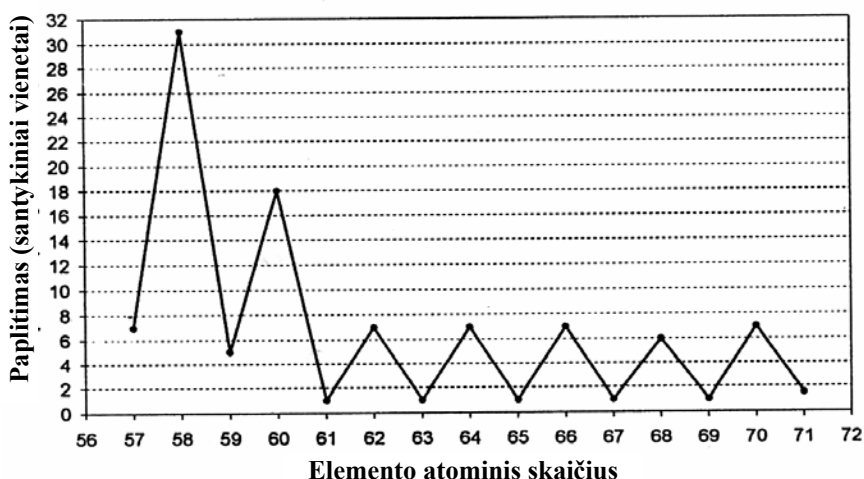
1.4. Cilindre vyksta reakcija: H₂S( ) + CuSO₄( ) → CuS( ) + H₂SO₄( )

Į pateiktąją reakcijos lygtį įrašykite medžiagų agregatines būsenas.

(1 taškas)

¹ vamzdelyje – в трубке – w rurce

2 klausimas. Pateiktame grafike pavaizduotas kai kurių cheminių elementų santykinis paplitimas¹ Žemės plutoje. Išnagrinėję šį grafiką atsakykite į klausimus.

2.1. Kuriam periodui priklauso cheminiai elementai, kurių atominiai skaičiai pateikti grafike?

Juodraštis

(1 taškas)

2.2. Naudodamiesi grafiku išsamiai apibūdinkite² duotųjų cheminių elementų paplitimo gamtoje priklausomybę nuo jų atominio skaičiaus.

Juodraštis

(2 taškai)

2.3. Kaip vadinami cheminiai elementai, kurių atominiai skaičiai yra nuo 57 iki 71?

Juodraštis

(1 taškas)

2.4. Apskaičiuokite, kiek protonų ir kiek neutronų turi liutecio Lu atomo izotopas, kurio masės skaičius yra 175.

Protonų

Neutronų

(2 taškai)

2.5. Paaiškinkite, kodėl periodinėje lentelėje daugelio cheminių elementų santykinės atominės masės yra trupmeniniai skaičiai.

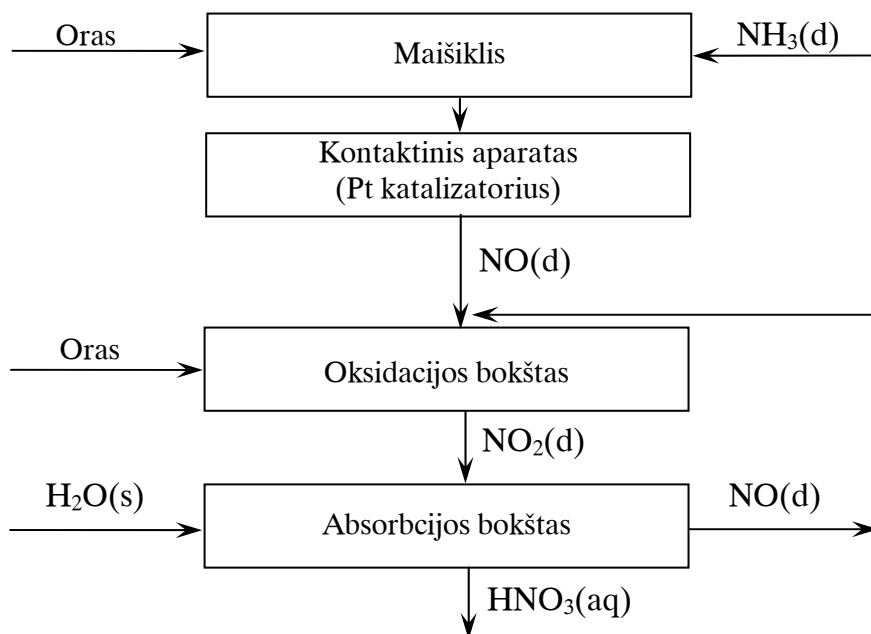
Juodraštis

(2 taškai)

¹ paplitimas – распространение – rozpowszechnienie się

² išsamiai apibūdinkite – подробно охарактеризуйте – szczegółowo określacie

3 klausimas. Azoto rūgšties gamyba vyksta pagal tokią supaprastintą technologinę schemą:

3.1. Parašykite kontaktiniame aparate vykstančio oksidacijos proceso puslygtę.

Juodraštis

(1 taškas)

3.2. Oksidacijos bokšte vykstančios reakcijos kinetinė lygtis yra tokia : $v = k \cdot c_{(\text{NO})}^2 \cdot c_{(\text{O}_2)}$. Apskaičiuokite, kiek kartų padidės šios reakcijos greitis, jei 3 kartus padidinsime reaguojančių medžiagų koncentracijas. Parašykite atliktus skaičiavimus.

Juodraštis

(2 taškai)

3.3. Naudodamiesi pateikta technologine schema parašykite ir išlyginkite absorbcijos bokšte vykstančios cheminės reakcijos lygtį.

Juodraštis

(2 taškai)

3.4. Azoto rūgštis naudojama trąšų gamyboje. Viena iš dažnai naudojamų trąšų yra amonio salietra¹. Parašykite šios trąšos cheminę formulę.

Juodraštis

(1 taškas)

¹ amonio salietra – аммиачная селитра – saletra amonowa

3.5. Nurodykite dar vieną azoto rūgšties panaudojimo sritį.

Juodraštis .....

(1 taškas)

3.6. Parašykite dujų, kurios skirsis koncentruotai azoto rūgščiai reaguojant su variu Cu, cheminę formulę.

Juodraštis

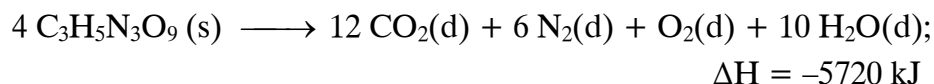
(1 taškas)

4 klausimas.

Daugelis mano, kad sprogstamąją medžiagą trinitroglicerolį $C_3H_5N_3O_9$ išrado Alfredas Nobelis. Iš tiesų šią medžiagą išrado Askanis Sobreras, o Alfredas Nobelis išrado dinamitą – trinitroglicerolio ir suakmenėjusių dumblių mišinį, kuris yra žymiai saugesnis naudojant sprogdinimo darbuose. Trinitroglicerolio sproginimo reakcijos lygtis yra

Alfredas Nobelis

4.1. Apskaičiuokite, kiek kartų susidariusių po sproginimo dujų tūris n.s. yra didesnis už suskislusio trinitroglicerolio tūrį. Trinitroglicerolio tankis 1,5 g/ml. Parašykite nuoseklų sprendimą.

Juodraštis

(5 taškai)

- 4.2. Kad cheminė reakcija vyktų su sprogiu, būtinos trys sąlygos. Viena iš šių sąlygų yra didelis reakcijos greitis. Naudodamiesi pateiktąja reakcijos lygtimi, padarykite išvadą, kokios kitos dvi sąlygos reikalingos, kad reakcija vyktų su sprogiu.

Juodraštis .....

(2 taškai)

5 klausimas.

Polistireno klijai yra polifenileteno tirpalas etiletanoate. Naudojant klijus etiletanoatas išgaruoja, o polifeniletenas sukietėja ir suklijuoja paviršius.

- 5.1. Parašykite polifenileteno monomero pilną struktūrinę formulę.

Juodraštis

(2 taškai)

- 5.2. Parašykite etiletanoato susidarymo iš alkoholio ir rūgšties reakcijos lygtį sutrumpintomis struktūrinėmis formulėmis.

Juodraštis

(2 taškai)

- 5.3. Parašykite nurodytų klijų tirpinio ir tirpiklio pavadinimus.

Tirpinys¹

Tirpiklis²

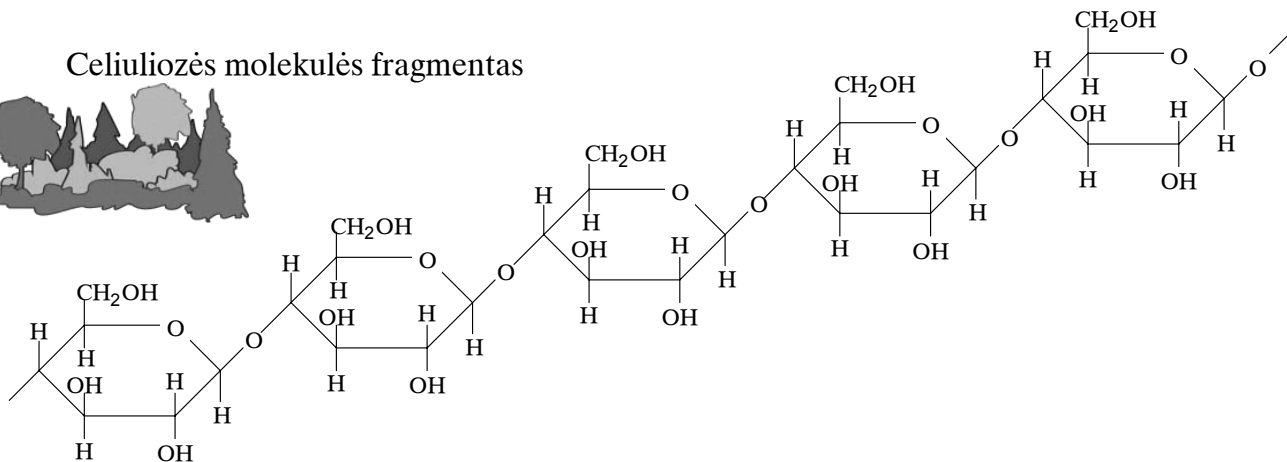
(2 taškai)

¹ tirpinys – растворенное вещество – substancja rozpuszczana

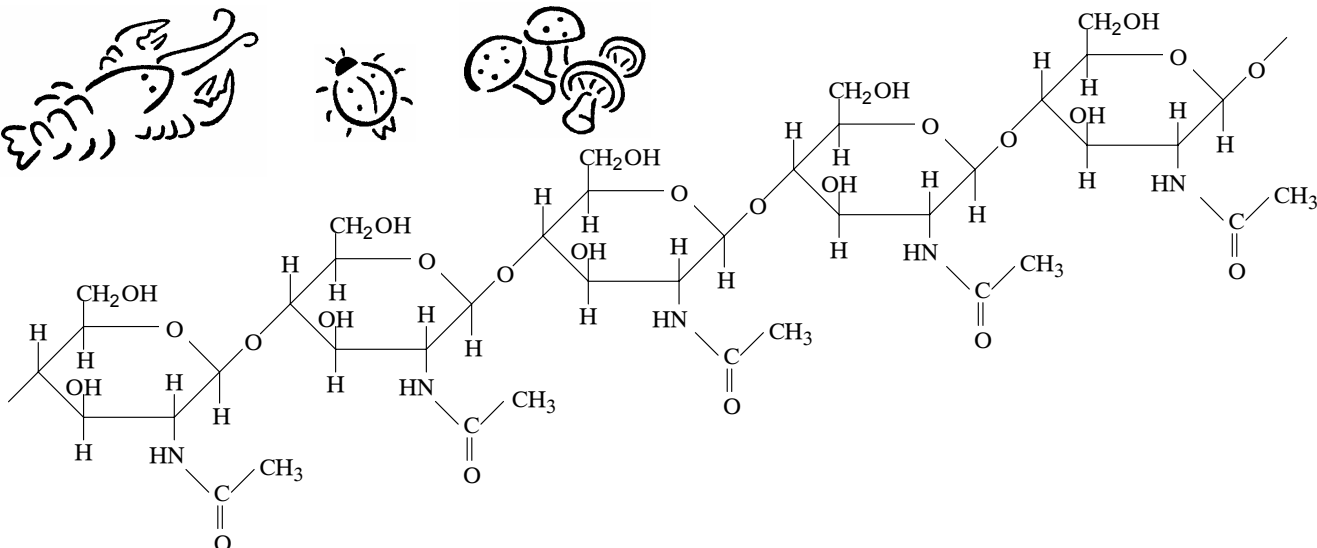
² tirpiklis – растворитель – rozpuszczalnik

6 klausimas. Celiuliozė ir chitinas yra gamtiniai polimerai. Celiuliozė yra augalų statybinė medžiaga, sudaranti ląstelių sienelės. Kaip celiuliozė augalų, taip chitinas yra vabzdžių, vėžiagyvių kiautų ir grybų ląstelių sienelių statybinė medžiaga. Jums pateikti celiuliozės ir chitino molekulių fragmentai:

Celiuliozės molekulių fragmentas

Chitino molekulių fragmentas

6.1. Parašykite chitino monomero sutrumpintą ciklinę struktūrinę formulę.

Juodraštis

(1 taškas)

6.2. Nurodykite, ar chitinas tirpsta vandenyje.

Juodraštis

(1 taškas)

6.3. Kaip vadinamos reakcijos, kurių metu susidaro nurodyti polimerai?

Juodraštis

(1 taškas)

6.4. Pramonėje celiuliozė naudojama alkoholiui gauti pagal schemą:
celiuliozė → X → etanolis.

Parašykite medžiagos X pavadinimą.

Juodraštis

(1 taškas)

6.5. Popierius gaminamas iš celiuliozės. Nurodykite gamtinę žaliavą¹, kurią naudoja popieriaus pramonė celiuliozei gauti.

Juodraštis

(1 taškas)

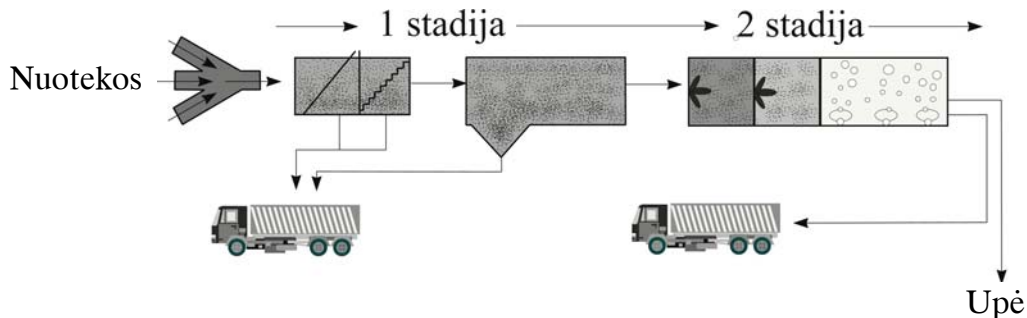
7 klausimas. Atsakykite į kai kuriuos klausimus apie buitinės taršos problemas.

7.1. Nurodykite, kokios rūšies gamtinį vandenį tiekia vandentiekio sistema Lietuvoje.

Juodraštis

(1 taškas)

7.2. Daugelyje Lietuvos miestų pastatytos arba statomos dviejų stadijų nuotekų² valyklos³:

Įvardykite šias dvi nuotekų valymo stadijas.

Juodraštis

1 valymo stadija .....

2 valymo stadija .....

(2 taškai)

7.3. Kai kurios įmonės nuotekų valymui naudoja dar ir trečią, cheminio valymo stadiją. Pateikite vieną pavyzdį, kokią veiklą vystančios įmonės privalo chemiškai valyti savo nuotekas.

Juodraštis

(1 taškas)

¹ gamtinę žaliavą – природное сырье – surowiec naturalny

² nuotekų – стоков – ścieków

³ valyklos – предприятие по чистке – oczyszczalnia

7.4.

Kai kurie gyventojai, ypač kaimo, vartoja šulinių vandenį. 2003 m. du ūkininkai į Vandens tyrimo centrą atvežė tirti savo šulinių vandens mėginius. Jums pateikta nedidelė dalis duomenų apie jų šulinių vandenį.

Aniceto šulinio vandenyje rasta jonų (mg/l): nitratų (NO_3^-) 118; nitritų (NO_2^-) 0,6. Vandens pH = 7,0.

Marijonos šulinio vandenyje rasta jonų (mg/l): nitratų (NO_3^-) 49; nitritų (NO_2^-) 0,02. Vandens pH = 7,1.

2005 m. ūkininkai pakartotinai atvežė tirti savo šulinių vandens mėginius.

Aniceto šulinio vandenyje rasta jonų (mg/l): nitratų (NO_3^-) 70; nitritų (NO_2^-) 0,5. Vandens pH = 7,1.

Marijonos šulinio vandenyje rasta jonų (mg/l): nitratų (NO_3^-) 50; nitritų (NO_2^-) 0,02. Vandens pH = 6,9.

Vandens tyrimo centras kartu pateikė ir geriamojo vandens higienos normas: nitratų (NO_3^-) 50 mg/l; nitritų (NO_2^-) 0,5 mg/l, vandens pH nuo 6,5 iki 9,5.

Sudarykite lentelę ir surašykite į ją visus pateiktus duomenis taip, kad išryškėtų to paties šulinio vandens kokybės pokyčiai¹ ir kad duomenys nesikartotų².

Juodraštis

(4 taškai)

7.5. Nurodykite, kurio ūkininko šulinio vanduo buvo užterštas³ 2003 m. Paaiškinkite, kokiomis priemonėmis šeimininkas galėjo pagerinti šulinio vandens kokybę.

Juodraštis Užterštas ..... šulinio vanduo.
Šulinio vandens kokybė pagerėjo .....

(2 taškai)

7.6. Į pateiktą sakinį įrašykite formules jonų, kurių koncentracijos kinta kintant vandens pH.

Juodraštis

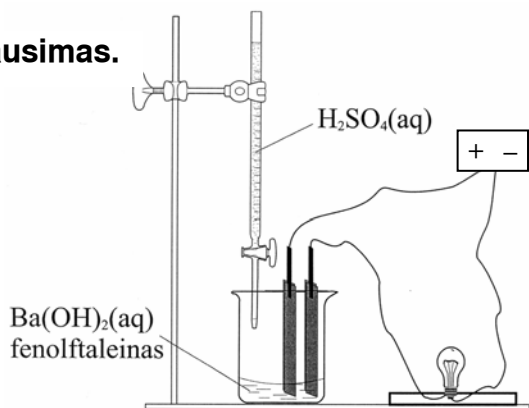
Vandens pH didėjant nuo 6,5 iki 9,5, ... jono koncentracija mažėja, o ..... jono koncentracija didėja.

(2 taškai)

¹ pokyčiai – изменения – zmiany

² nesikartotų – не повторялись – nie powtarzałyby się

³ užterštas – загрязненный – zanieczyszczony, skażony

8 klausimas.

Į cheminę stiklinę įpilta sotaus $\text{Ba}(\text{OH})_2$ tirpalo ir įlašinta keletas lašų fenolftaleino. Į taip paruoštą tirpalą panardinus elektrodus ir leidžiant elektros srovę lemputė šviečia.

8.1. Kokią spalvą įgaus fenolftaleinas bario hidroksido tirpale?

Juodraštis

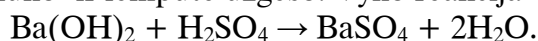
(1 taškas)

8.2. Kokiems elektrolitams priskiriamas bario hidroksidas ?

Juodraštis

(1 taškas)

8.3. Į sotų bario hidroksido tirpalą iš biuretės buvo lašinamas sieros rūgšties tirpalas tol, kol fenolftaleino spalva išbluko¹ ir lemputė užgeso. Vyko reakcija

Nurodykite šio bandymo metu tarpusavyje sureagavusių² jonų poras.

Juodraštis

(2 taškai)

8.4. Paaškindite, kodėl 8.3 klausime aprašyto bandymo metu lemputė nustojo šviesti.

Juodraštis

(1 taškas)

8.5. Į 500 ml 0,2 mol/l $\text{Ba}(\text{OH})_2$ tirpalo įpilta 120 ml 10 proc. H_2SO_4 tirpalo, kurio tankis $\rho = 1,07$ g/ml. Kokia nuosėdų masė susidarė ? Parašykite nuoseklų sprendimą.

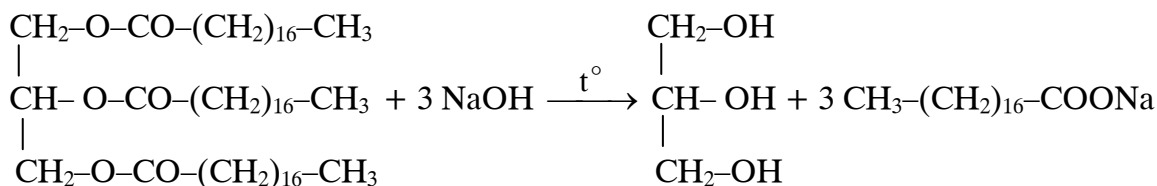
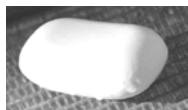
Juodraštis

(4 taškai)

¹ išbluko – обесцветился – wyblakł

² tarpusavyje sureagavusių – прореагировавших между собой – wzajemnie przereagowanych

9 klausimas. Pramonėje muilas gaminamas virinant riebalus su NaOH tirpalu:

9.1. Šios reakcijos metu susidaro alkoholis. Pavadinkite jį pagal IUPAC nomenklatūrą.

Juodraštis

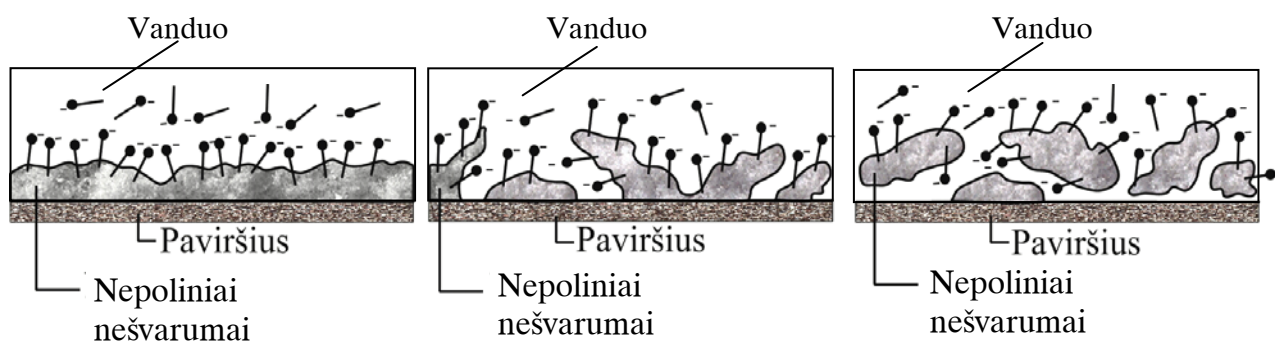
(1 taškas)

9.2. Kitas nurodytos reakcijos produktas yra natrio oktadekanoatas – pagrindinė kieto muilo sudedamoji dalis. Parašykite natrio oktadekanoato disociacijos vandenyje lygtį.

Juodraštis

(1 taškas)

9.3. Skalbiant muilu nešvarumai išplaunami kartu su vandeniu. Pateiktuose paveikslėliuose supaprastintai pavaizduotos muilo sąveikos su nešvarumais¹ stadijos. Oktadekanoato jonas $\text{CH}_3\text{-(CH}_2\text{)}_{16}\text{-COO}^-$ sutrumpintai vadinamas muilo dalele ir vaizduojamas ženklu $\text{—}\bullet^-$.

¹ nešvarumais – грязью, нечистотами – zanieczyszczenia

Išnagrinėję paveikslėlius į žemiau pateiktą tekstą įrašykite reikiamas sąvokas tinkamu linksniu:

polinis¹, nepolinis², stipresnė³, silpnesnė⁴, nepolinis radikalas⁵, neigiamas poliūs⁶

Juodraštis

Muilo dalelės sąveikauja su nešvarumais ir kryptingai išsidėsto jų paviršiuje: muilo dalelės ..... orientuojasi į ..... nešvarumus, o muilo dalelės ..... orientuojasi į ..... vandens molekules. Sąveika tarp muilo dalelių ir vandens molekulių yra ..... negu sąveika tarp nešvarumų dalelių, todėl prasideda nešvarumų skaidymas į fragmentus. Nešvarumų fragmentai vis labiau izoliuojami vienas nuo kito ir galiausiai pašalinami su tirpalu.

(3 taškai)

9.4. Skalbiant muilu kietame vandenyje susidaro baltos nuosėdos. Parašykite šių nuosėdų formulę, žinodami, kad pagrindinė muilo sudedamoji dalis yra natrio oktadekanoatas.

Juodraštis

(1 taškas)

9.5. Kiek g riebalų, turinčių 90 proc. esterio, sudaryto iš glicerolio ir oktadekano rūgšties, reikia sunaudoti, norint gauti 100 g kieto muilo, kuriame yra 85 proc. natrio oktadekanoato? Natrio oktadekanoato gavimo reakcijos išeiga 80 proc. Parašykite nuoseklų sprendimą.

Juodraštis

(4 taškai)

¹ polinis – полярный – polarny

² nepolinis – неполярный – niepolarny

³ stipresnė – более сильная – mocniejsza

⁴ silpnesnė – более слабая – słabsza

⁵ nepolinis radikalas – неполярный радикал – rodnik niepolarny

⁶ neigiamas poliūs – отрицательный полюс – biegun ujemny